

Raport
zespołu oceniającego Państwowej Komisji Akredytacyjnej
z wizytacji przeprowadzonej w dniach 23-24 kwietnia 2010 r.
na Wydziale Historyczno-Socjologicznym Uniwersytetu w Białymstoku
dotyczącej oceny jakości kształcenia na kierunku „socjologia” na poziomie
studiów pierwszego i drugiego oraz jednolitych studiów magisterskich.

Informacje wstępne.

1. Skład Zespołu Oceniającego.

Wizytację przeprowadził Zespół Oceniający w składzie: prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz (przewodniczący, członek PKA), prof. dr hab. Krzysztof Gorlach (ekspert PKA), dr hab. Tomasz Szlendak (ekspert PKA), mgr Grzegorz Laskowski (ekspert ds. formalno – prawnych PKA). Zapowiadany przedstawiciel Parlamentu studentów RP nie przybył. Sprawy studenckie oceniał przewodniczący Zespołu.

2. Krótką informacją o procesie przygotowania do wizytacji i jej przebiegu.

Państwowa Komisja Akredytacyjna po raz drugi oceniała jakość kształcenia na wizytowanym kierunku. Poprzednio Prezydium Komisji pozytywnie oceniło jakość kształcenia Uchwałą Nr 1038/2004 z dnia z 28 października 2004 r.

Obecna wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą. Władze Uczelni stworzyły bardzo dobre warunki do pracy zespołu wizytującego.

Raport Zespołu Oceniającego został opracowany na podstawie przedłożonego przez Uczelnię Raportu Samooceny, przedstawionej w toku wizytacji dokumentacji dotyczącej: organizacji Uczelni, spraw kadrowych oraz toku studiów, a także rozmów przeprowadzonych z Władzami Uczelni i Wydziału, jego pracownikami i studentami ocenianego kierunku oraz przeprowadzonych hospitacji zajęć dydaktycznych.

Zespół Oceniający składa podziękowania władzom Uniwersytetu, Wydziału i Instytutu Socjologii za wszechstronną pomoc w realizacji jego zadań.

Część I. Uczelnia i jednostka prowadząca oceniany kierunek studiów oraz ich organy.

1. Ocena misji i strategii uczelni, pozycji uczelni w środowisku oraz jej roli i miejsca na rynku edukacyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia jakości kształcenia i ocenianego kierunku studiów.

Uniwersytet w Białymstoku jest aktywnym uczestnikiem polskiego i międzynarodowego, europejskiego obszaru kształcenia wyższego. Jego misja i strategia to lista uniwersyteckich celów, zadań i funkcji określonych przez położenie w Polsce, interkulturowe, graniczne i transgraniczne relacje z sąsiadami - Rosją, Białorusią, Litwą, Ukrainą w szczególności, w zaawansowanym stopniu angażującym osoby i programy naukowe w sieci porozumień, badań, kooperacji. W tak zdefiniowanym polu zadań mieści się i inicjuje swoje działania Instytut Socjologii, dobijający się do wybitnych znaczeń na mapie kształcenia i badań socjologicznych w Polsce i w rejonach pogranicznych. Ich poziom i jakość odpowiada wysokim standardom, potrzebom i oczekiwaniom środowisk regionalnych o rozmaitych charakterystykach strukturalnych.

2. Ocena zgodności kompetencji organów uczelni oraz jednostki prowadzącej oceniany kierunek studiów, zwanej dalej jednostką, określonych przepisami wewnętrznymi uczelni i podejmowanych działań z obowiązującymi powszechnie przepisami prawa.

Organy Uczelni oraz Wydziału zostały powołane zgodnie z przepisami wewnętrznymi Uczelni. Skład Senatu jest zgodny z przepisami powszechnie obowiązującymi oraz Statutem Uczelni. Skład Rady Wydziału jest z nimi tymczasowo niezgodny.

Zakres spraw regulowanych uchwałami Senatu i Rady Wydziału jest zgodny z ich statutowymi oraz ustawowymi kompetencjami. Senat wywiązał się z obowiązku ustawowego w zakresie art. 169 ust. 2 ustalając warunki i tryb rekrutacji oraz formy studiów na poszczególnych kierunkach, podając uchwałę do wiadomości publicznej nie później niż do dnia 31 maja roku poprzedzającego rok akademicki, którego uchwała dotyczy, i przesyłając ją ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego.

Senat wywiązał się także z obowiązku wynikającego z art. 130 ust. 2 i 8 ustawy, tj. określił zasady ustalania zakresu obowiązków nauczycieli akademickich, rodzajów zajęć dydaktycznych objętych zakresem tych obowiązków, w tym wymiar zadań dydaktycznych dla poszczególnych stanowisk, oraz zasady obliczania godzin dydaktycznych. Wysokość pensum

dydaktycznego została określona w sposób zgodny z art. 130 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

Rektor jest zatrudniony w Uczelni jako podstawowym miejscu pracy na podstawie mianowania i w prawidłowy sposób wywiązuje się z obowiązków wynikających z art. 35 ust. 1 ustawy.

Opłaty za wydawane dokumenty zostały ustalone przez Rektora zgodnie z ustaleniami § 20 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1634).

Rada Wydziału wywiązuje się z obowiązków ustawowych przewidzianych art. 68 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym dla podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni, zatwierdzając plany i programy studiów prowadzonych w ramach poszczególnych kierunków.

Zgodnie z przepisami art. 76 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym Dziekan jest zatrudniony w Uczelni jako podstawowym miejscu pracy.

Z obowiązku nakładanego w art. 130 ust. 5 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym na kierownika jednostki organizacyjnej, tj. ustalenia szczegółowego zakresu i wymiaru obowiązków nauczycieli akademickich, wywiązuje się dziekan w porozumieniu z dyrektorami instytutów.

Co się tyczy spraw regulaminowych i regulacji miejsca, roli, pozycji studentów, regulamin uchwalony na posiedzeniu Senatu w dniu 29 kwietnia 2009 roku wszechstronnie je określa. Mieszczą się w nim funkcjonalnie wszystkie aspekty objętych regulaminem spraw, w tym także opłaty za studia. Regulamin pomocy materialnej i wszystkie jego uszczegółowienia są objęte decyzjami umotywowanymi zgodnie z poszanowaniem prawa i w procedurach niesprzecznych z jego duchem i literą. Regulują je normy Regulaminu przyznawania pomocy materialnej wprowadzonego do użytku zarządzeniem nr 16 Rektora Uniwersytetu z dnia 26.09.2007 r. Ogarniają wszystkie sformalizowane i sytuacyjne warunki pomocy studentom. Opinia studentów potwierdza, że zarówno Regulaminy i ich praktyka są służebne względem każdej sprawy, której są poświęcone.

3. Ocena struktury organizacyjnej jednostki w kontekście realizowanych przez nią zadań naukowych i dydaktycznych.

Wizytowany Instytut Socjologii składa się z różnego typu jednostek organizacyjnych, tj. katedr, zakładów oraz pracowni. Są to odpowiednio: Katedra Socjologii Wielokulturowości (9 osób), Katedra Religioznawstwa (2 osoby), Katedra Filozofii (7 osób), Katedra Socjologii

Struktur Społecznych (6 osób), Zakład Socjologii Organizacji i Instytucji (4 osoby), Zakład Komunikacji Społecznej (5 osób), Zakład Antropologii Kulturowej (3 osoby), Zakład Współczesnego Społeczeństwa Polskiego (5 osób), Zakład Metodologii Badań Społecznych i Statystyki (4 osoby) Zakład Historii Społecznej (3 osoby). W skład Instytutu wchodzi ponadto dwie pracownie, tj. Pracownia Badań i Dokumentacji Zjawisk Mirakularnych w Polsce (2 osoby) oraz Pracownia Informatyczna (1 osoba). Warto ponadto nadmienić, że w Katedrze Socjologii Wielokulturowości zatrudnione są dwie osoby z Białorusi, co w ocenie Zespołu Wizytującego stanowi dodatkowy czynnik wzmacniający potencjał naukowy tego elementu struktury organizacyjnej Instytutu z uwagi na szczególnie jej profil badawczy.

Warto w ocenie struktury organizacyjnej wizytowanej jednostki zwrócić uwagę na dwie kwestie. Przede wszystkim na fakt, że w strukturze Instytutu Socjologii podejmowane są badania i nauczanie pokrewnych dyscyplin naukowych: religioznawstwo, filozofia, historia społeczna. Po wtóre, umiejscowienie samego Instytutu Socjologii w strukturze Wydziału Historyczno-Socjologicznego. W ocenie Zespołu Wizytującego stwarza to naturalną możliwość bardziej interdyscyplinarnego podejścia do podejmowanych prac badawczych oraz mnożenia propozycji dydaktycznych oferowanych osobom studiującym kierunek socjologia. Potwierdzały to także opinie pracowników Instytutu zaprezentowane w trakcie ich spotkania z członkami Zespołu Wizytującego.

4. Informacja o liczbie studentów oraz ocena spełnienia wymagań określonych dla uczelni publicznych w art. 163 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

Tabela nr 1.

Forma kształcenia	Liczba studentów		Liczba uczestników studiów doktoranckich	
	uczelni	jednostki	uczelni	jednostki
Studia stacjonarne	8475	950	76	-
Studia niestacjonarne	6963	585	164	-
Razem	15438	1535	240	-

Wnioski: Uczelnia spełnia wymagania określone dla uczelni publicznych w art. 163 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym – liczba studentów studiujących na studiach stacjonarnych jest większa od liczby studentów studiujących na studiach niestacjonarnych.

Osoby studiujące w formie stacjonarnej (nie uwzględniając uczestników studiów doktoranckich) stanowią ok. 55% ogółu. Tendencję ogólnouczelnianą w dużej mierze powielają proporcje zaobserwowane w podstawowej jednostce organizacyjnej, gdzie studenci stacjonarni to niemal 62% ogółu.

5. Informacje o prowadzonych przez jednostkę kierunkach studiów i dotychczasowych wynikach ocen/akredytacji, a także posiadanych uprawnieniach do nadawania stopni naukowych i prowadzonych studiach doktoranckich.

Wydział posiada uprawnienia do kształcenia na kierunkach:

- historia – studia I i II stopnia (stacjonarne, niestacjonarne),
- stosunki międzynarodowe - studia I (stacjonarne), studia I i II stopnia (niestacjonarne),
- socjologia – studia I i II stopnia (stacjonarne, niestacjonarne).

Lp.	Kierunek studiów	Uchwała PKA z dnia	Ocena	Następna ocena
1	socjologia	28.10.2004	pozytywna	2009/2010
2	historia	14.06.2007	pozytywna	2012/2013
3	stosunki międzynarodowe	-	-	-

W czerwcu 2002 r. kierunek „historia” otrzymał akredytację Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej na 5 lat.

Od 1993 roku Instytut Historii, będący jednostką wydziałową, posiada uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora.

Od 2007 r. Rada Wydziału Historyczno-Socjologicznego posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie socjologia. W 2010 r. planowane są pierwsze publiczne obrony rozpraw doktorskich w tej dyscyplinie.

6. Liczba studentów ocenianego kierunku studiów.

Tabela nr 2.

Poziom studiów	Rok studiów	Liczba studentów studiów		Razem
		stacjonarnych	niestacjonarnych	
pierwszego stopnia	I	76	33	109
	II	64	42	106
	III	77	38	115

drugiego stopnia	I	24	15	39
	II	19	24	43
jednolite studia magisterskie	IV	86	47	133
	V	89	52	141
Razem		435	251	686

Wnioski: Dostrzegalne jest niesłabnące zainteresowanie studiami na kierunku „socjologia”. O ile w przypadku studiów pierwszego stopnia w widoczny sposób przeważa liczba studentów stacjonarnych, to w przypadku drugiego stopnia liczba studentów obu form jest zbliżona. Zauważalna jest już jednak tendencja zmierzająca ku proporcjom liczbowym studentów pierwszego stopnia.

Instytut, Wydział i organizacyjne jednostki je wspierające przygotowane są w pełni do prowadzenia studiów socjologicznych na obu poziomach kształcenia uniwersyteckiego. Spełnione są formalne i organizacyjne wymagania normatywne.

Część II. Koncepcja kształcenia i jej realizacja.

1. Cele kształcenia i deklarowane kompetencje absolwenta.

- 1.1 Ocena zgodności określonej przez uczelnię sylwetki absolwenta z uregulowaniami zawartymi w standardzie oraz struktury kwalifikacji absolwenta z przyjętymi w ramach Procesu Bolońskiego tzw. deskryptorami efektów kształcenia, tj. czy zakładane cele kształcenia oraz kompetencje ogólne i specyficzne, które uzyskają absolwenci odnoszą się do wiedzy, umiejętności i postaw, w tym umiejętności stosowania w praktyce zdobytej wiedzy, dokonywania ocen i formułowania sądów, komunikowania się z otoczeniem, kontynuacji kształcenia przez całe życie, a także czy przewidziano udział pracodawców w kształtowaniu koncepcji kształcenia oraz uwzględniono potrzebę dostosowania kwalifikacji absolwenta do oczekiwań rynku pracy.**

Głównym celem zajęć na studiach I stopnia jest przyswojenie przez studentów teoretycznych i metodologicznych podstaw socjologii, ze szczególnym naciskiem na umiejętność analizy zjawisk społecznych i przedstawienie tych analiz szerszej, niesocjologicznej publiczności. Widać zatem wyraźnie, że cele kształcenia na studiach I stopnia nie odbiegają specjalnie od celów stawianych sobie przez inne ośrodki edukujące w zakresie socjologii.

Inne natomiast cele stawiają sobie władze ocenianej jednostki w zakresie kształcenia na studiach II stopnia. Po pierwsze, takim celem jest poszerzenie humanistycznej, w tym teoretycznej socjologicznej wiedzy studentów. Po drugie, celem jest przygotowanie ich do pracy w instytucjach i organizacjach w polu administracji rządowej, terytorialnej, w instytucjach pozarządowych, przedsiębiorstwach, szkołach, mediach. Absolwenci mają się też, w zamierzeniu, posługiwać przynajmniej jednym językiem obcym.

W ramach studiów II stopnia istnieją w Białymstoku cztery specjalności: socjologia organizacji, socjologia wielokulturowości, socjologia biznesu i nowych technologii oraz społeczeństwo obywatelskie z polityką regionalną. Wszystkie, w zamierzeniu, mają odpowiadać na wyzwania lokalnego rynku pracy.

Problem dostosowania kwalifikacji absolwentów do wymogów rynku pracy nie był dotąd analizowany w systematyczny sposób. Nie istnieje żadne „formalne” narzędzie temu służące, żadna aktualizowana lista absolwentów ani strona internetowa służące do zbierania

opinii na ten temat z miejsc, gdzie absolwenci białostockiej socjologii podejmują pracę. Prowadzący seminaria magisterskie i dyrekcja zbierają na ten temat informacje na własną rękę korzystając z niewielkich rozmiarów miasta, portali społecznościowych w rodzaju Facebooka, powiązań koleżeńskich absolwentów będących asystentami. Często absolwenci sami zgłaszają się do swoich byłych wykładowców z takimi informacjami. W efekcie bywają one anegdotyczne, jak ta, że szefem największego w Białymstoku zakładu pogrzebowego jest absolwent socjologii. W sumie jednak dyrekcja Instytutu Socjologii dysponuje wiadomościami, gdzie zatrudnia się absolwentów socjologii i czy nabyte na studiach umiejętności przydają się w pracy. Absolwenci zostają dziennikarzami lokalnych mediów, podejmują pracę w ulokowanych w stolicy korporacjach (np. medialnych, związanych z marketingiem), pracują w instytucjach trzeciego sektora, są urzędnikami lokalnych urzędów państwowych i samorządowych. Absolwent białostockiej socjologii jest coraz lepiej postrzegany dzięki medialnemu nagłaśnianiu prac i zajęć studentów i pracowników Instytutu. Zdarzają się przypadki, że absolwenci białostockiej socjologii zatrudniają innych absolwentów tego kierunku w swoich firmach.

Władze Wydziału wracają w chwili obecnej do pomysłu powołania Stowarzyszenia Absolwentów, którego zadaniem będzie m.in. monitorowanie ich zawodowych losów.

Sylwetka absolwenta, jego umiejętności, które ma zdobyć w trakcie studiów, wpisują się zatem bez większych przeszkód w wymagania, jakie stawiane są przed absolwentami socjologii w miejscach pracy. Warto dodać, że pośród absolwentów białostockiej socjologii nikłe jest – wedle orientacji władz wydziału – bezrobocie, co jest jednak osiągane głównie drogą emigracji z miasta, także na Zachód. Słowem, koncepcja kształcenia sprawdziła się w praktyce, na rynku pracy i ustanowiła dobry wzór kształcenia. Proces boloński jej w tym nie przeszkodził, choć – jak się pokazało na spotkaniu z pracownikami, o czym dalej – jego postulaty w zakresie standardów kształcenia są archaiczne, premiuja uśrednione wyniki, dobre do porównań w skalach rozmaitych, lecz nieruchome w promocji oryginalnych projektów nauczania i badania. Gdy brać pod uwagę deskryptory kształcenia, Instytut Socjologii oferuje swym studentom maksimum z tego, co dostępne w polskich instytucjach kształcenia socjologicznego.

1.2. Ocena zasad rekrutacji i sposobu selekcji kandydatów, ze szczególnym uwzględnieniem zasad rekrutacji na studia II stopnia.

Selekcja kandydatów na studia zawodowe przebiega podobnie jak selekcja na większości polskich uczelni wyższych – w oparciu o oceny uzyskane z egzaminu dojrzałości. Brane są pod uwagę oceny z pisemnej części matury, z języka polskiego, języka obcego oraz z jednego przedmiotu wskazanego przez kandydata na studia (w grę wchodzi historia lub wiedza o społeczeństwie). Oceny przeliczane są na punkty wedle wskazanego algorytmu. Maksymalna liczba punktów do osiągnięcia w postępowaniu kwalifikacyjnym to 100. Limit miejsc wynosi 75 osób.

Jeśli chodzi o rekrutację na studia I stopnia, trzyletnie, należy ją uznać i ocenić jako standardową, nie odbiegającą ani *in plus*, ani *in minus* od podobnych wzorców postępowania kwalifikacyjnego w innych ośrodkach akademickich w Polsce.

Selekcja kandydatów na studia uzupełniające, magisterskie jest specyficzna. Limit miejsc wynosi 50 osób. O przyjęciu na studia decyduje miejsce na liście rankingowej będące efektem złożenia punktów uzyskanych za ocenę na dyplomie studiów I stopnia i średniej arytmetycznej ze studiów. Specyfika tej rekrutacji polega na tym, że **brak w postępowaniu rekrutacyjnym rozmowy kwalifikacyjnej**. Jest to o tyle istotne, że do studiów II stopnia kandydować mogą absolwenci wszelkich kierunków humanistycznych i społecznych, np. pedagogiki, historii, administracji, stosunków międzynarodowych. Takie też osoby na studiach się pojawiają, często spoza Uniwersytetu Białostockiego i spoza Białegostoku.

W tej sytuacji dyrekcja IS radzi sobie poprzez postawienie na studiach wysokiej bariery wymagań i jednocześnie zachęcanie (ale brak wymogu!) studentów socjologii II stopnia, studiujących wcześniej kierunki inne niż socjologia, do uczestnictwa w kursach podstawowych z zakresu socjologii, prowadzonych na studiach I stopnia. Obowiązuje w tym zakresie uchwała Rady Naukowej Instytutu Socjologii w sprawie uzupełnienia wiedzy socjologicznej przez studentów socjologii II stopnia będących absolwentami I stopnia studiów niesocjologicznych z dnia 12 marca 2009 roku. Uchwała dotyczy nieodpłatnej możliwości studiowania przez studentów USM niebędących absolwentami socjologii takich kursów jak Wstęp do socjologii, Historia myśli socjologicznej, Metody badań jakościowych, Metody badań ilościowych, Mikrostruktury społeczne – procesy grupowe oraz Makrostruktury społeczne. Wedle uzyskanej wiedzy, studenci, obciążeni zajęciami, robią to rzadko i niechętnie, zazwyczaj zmuszeni wymogami stawianymi przez prowadzących seminaria

magisterskie. Dodać należy, że polityka władz wydziału odnośnie tzw. przepisywania ocen z przedmiotów zaliczonych na studiach I stopnia na analogicznych lub zatytułowanych tak samo/podobnie kursach na studiach II stopnia jest taka, by tych ocen nie przepisywać. Oznacza to przymuszenie studentów do ponownego zaliczania przedmiotów wskazywanych przez tzw. ministerialne standardy kształcenia jako obowiązkowych. Oczywiście władze instytutu starają się, by na tych kursach treści były rozszerzone względem tego, co realizowane jest na studiach trzyletnich zawodowych.

Konieczne jednak należy zaznaczyć, że w wypadku studiów socjologicznych na UwB mamy do czynienia z „okresem przejściowym”. Dopiero teraz IS przechodzi na system boloński, wcześniej prowadził studia jedynie magisterskie jednolite i aktualnie pracuje nad odpowiednią rekrutacją kandydatów na studia II stopnia oraz profilowaniem zestawu przedmiotów do studiowania na tych studiach w taki sposób, aby wprowadzić absolwentów kierunków nie-socjologicznych w podstawy socjologii.

Taki kształt rekrutacji na studia II stopnia wynika właśnie z opisanego tu „momentu przejściowego”. Władze instytutu nie ukrywają, że obawiały się trudniejszej formy rekrutacji w obawie przed „odepchnięciem” czy zniechęceniem potencjalnych kandydatów trudniejszą formułą egzaminu wstępnego. Liczenie punktów w oparciu o ocenę z dyplomu i średnią ocen miało przyciągnąć kandydatów, co się udało.

W przyszłości warto jednak ten system rekrutacji przemyśleć, ponieważ ewidentnie może prowadzić do trudności w realizacji trudniejszych celów kształcenia, opartych na przyswojonej wcześniej, na studiach zawodowych wiedzy.

1.3. Ocena realizacji programu studiów.

Struktura planów studiów jest konwencjonalna, poprawna i **w pełni** zgodna ze standardami kształcenia na kierunku socjologia. Bardzo trudno wskazać na jakieś wady tych programów. Sekwencja przedmiotów także jest konwencjonalna, w zgodzie ze standardami i pewnym obyczajem obowiązującym placówki kształcące w zakresie socjologii. Odpowiednie kursy pojawiają się na odpowiednich latach i semestrach, płynnie wprowadzając studentów w arkana coraz bardziej skomplikowanych dziedzin i subdyscyplin socjologii. Oczywiście, jak wszędzie, z powodu obowiązku przejścia na system boloński, pojawia się problem z

podzieleniem pewnych treści programowych między studia I i II stopnia. Dyrektywa władz wydziału w tym zakresie jest taka, aby treści pojawiające się na studiach II stopnia były rozszerzone względem analogicznych treści poruszanych na kursach w ramach studiów I stopnia, co potwierdza analiza sylabusów.

Sylabusy każdego roku przyjmuje Dyrektor Instytutu, program zaś studiów każdego roku zatwierdza Rada Wydziału na podstawie opinii wyrażonej przez Wydziałowy Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia (składający się z 7 pracowników Instytutów Historii i Socjologii). Ten sam zespół zajmuje się detaliczną, precyzyjną i bardzo zaawansowaną **oceną jakości kształcenia** w Instytucie. Należy podkreślić wyjątkowy w skali kraju **system ocen pracy dydaktycznej** w Instytucie (rozrysowany jest on precyzyjnie w odrębnym dokumencie). Każde zajęcia są precyzyjnie mierzone i oceniane przez studentów w kilku zakresach, w tym nawet stosunku prowadzącego do słuchaczy kursu czy sprawiedliwości wystawianych ocen. Należy też podkreślić, że średnie oceny uzyskiwane przez pracowników są wysokie choć nie wybitne. Rzadziej zdarzają się oceny powyżej 4 (w 5-punktowej skali). Każdy z pracowników zapoznawany jest z tymi ocenami pisemnie. W wypadkach pewnych kontrowersji czy wyjątkowo niskich ocen, dyrektor odbywa z pracownikiem rozmowę dyscyplinującą. Niestety, pracownicy samodzielni to *untouchables*. Tak detalicznej kontroli poddani są bowiem przymusowo wyłącznie pracownicy niesamodzieln.

Lista kursów do wyboru nie jest bardzo bogata. W wypadku studiów stacjonarnych I stopnia liczy 15 kursów, w wypadku studiów I stopnia niestacjonarnych liczy kursów 10, natomiast w wypadku stacjonarnych studiów II stopnia są to kursy pogrupowane w ramach czterech specjalności. Najmniejszy pakiet możliwości oferują studia niestacjonarne II stopnia, ponieważ obecnie realizowana jest tam tylko jedna specjalność („Społeczeństwo obywatelskie i polityka regionalna”). Należy uznać, że lista kursów fakultatywnych jest raczej związana z zainteresowaniami, chęciami i obciążeniem pracowników dydaktycznych niż z zainteresowaniami studentów. Nie znaczy to jednak, że studenci tych kursów nie wybierają i że ich sobie nie chwala. W porównaniu do innych jednostek kształcących w dziedzinie socjologii ulokowanych w uczelniach państwowych lista przedmiotów do wyboru jest jednak niewielka.

Dobłą natomiast ocenę należy wystawić staraniom ocenianej jednostki w zakresie wprowadzania kursów w języku angielskim. W ciągu ostatnich 3 lat było takich kursów 16.

Wyraźnie widać w planie studiów nastawienie na ponadgraniczny charakter studiów socjologicznych (jest to zgodne ze swoistą, mocno uzasadnioną doktryną społecznej, kulturowej i geograficznej specyfiki Białegostoku i Podlasia) i na wyposażanie studentów w odpowiednie kompetencje językowe. Trudno powiedzieć, czy nastawienie na budowanie programu z wykorzystaniem kursów w języku angielskim pomaga w „internacjonalizacji kształcenia”, ponieważ do tej pory zagraniczni studenci białostockiej socjologii pochodzili ze Wschodu (Białoruś, Litwa) i operowali językiem polskim w stopniu wystarczającym dla „zwyčajnego” uczestnictwa w procesie kształcenia.

1.4. Ocena systemu ECTS

System ECTS wprowadzony na studiach socjologicznych w UwB nie odbiega od analogicznych rozwiązań w Polsce. W ciągu roku akademickiego student ma obowiązek zaliczyć przedmioty dające w sumie 60 punktów. Każdemu z przedmiotów przewidzianych w programie przypisana jest odpowiednia liczba punktów powiązana z liczbą godzin i formą zaliczenia.

Oczywiście system ECTS zapewnia porównywalność oferty dydaktycznej z ofertą innych ośrodków kształcących socjologów w Europie, jednak można uznać, że do pewnego stopnia jest to system „rytualny”. Istnieje mianowicie na studiach I i II stopnia ściśle wytyczona standardami kształcenia ścieżka, w ramach której przypisano poszczególnym przedmiotom odpowiednią liczbę punktów. Tak się oczywiście robi z oczywistych względów w większości ośrodków, gdzie studiować można socjologię. Jednocześnie władze instytutu i wydziału starają się wprowadzić pewną wolność wyboru treści kształcenia i przedmiotów przez studentów, która ogranicza się do wyboru specjalności na studiach II stopnia (cztery specjalności po 330 godzin dydaktycznych) i przedmiotów z puli przedmiotów do wyboru (na studiach stacjonarnych I stopnia jest to np. 15 kursów trwających łącznie 390 godzin), w tym w języku angielskim.

Generalnie system ECTS funkcjonujący w Instytucie Socjologii UwB, wspomagany przez system USOS, należy uznać za sprawny i pozwalający studentom na ograniczone modelowanie przebiegu własnych studiów, a także na bezproblemowe zaliczanie semestrów w ramach wymian MOST i ERASMUS.

1.5 Ocena opieki naukowej i dydaktycznej

Blisko 700 studentów Instytutu Socjologii ma porządnie zorganizowaną i realizowaną opiekę naukową. Sprzyja temu organizacja zajęć, choć praktyka ich planowania od rana do wieczora bez przerw obiadowych jest wielce oschła względem rytmu życia poszczególnych studentów. Program wszakże stawia im spore możliwości wyboru, takiej koordynacji zajęć, zwłaszcza fakultatywnych, by uniknąć osłabiających skutków planu godzinnego danego dnia zajęć. Dominacja zajęć interaktywnych, nowoczesne praktyki indywidualizacji kształcenia, stała i aktywna pomoc w czasie dyżurów zapewnia studentom ciągłość nauki i uczestnictwa w życiu uniwersytetu. Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia m.in. gwarantuje korekty niedociągnięć również w tej sprawie. Koła naukowe działające w sekcjach aktywizują zarówno pracowników naukowych, jak i studentów oferując im atrakcyjne formy badań i indywidualnych ścieżek rozwoju.

2. Analiza i ocena efektów kształcenia

2.1. Ocena systemu weryfikacji etapowych i końcowych osiągnięć studentów.

Najczęstszą formą sprawdzania wiedzy i umiejętności studentów na zakończenie każdego kursu jest tradycyjny egzamin ustny lub pisemny w formie testu. Niemal żaden prowadzący nie zleca pisania prac zaliczeniowych/esejów. Jeśli to się zdarza to wyłącznie na starszych latach studiów i bardzo sporadycznie. Zdarzały się, bardzo nieliczne, przypadki przeprowadzania egzaminów przez asystentów zamiast profesorów, wynikały one jednak z doraźnych, ważkich okoliczności i takie oceny były potwierdzane przez profesurę. W tym zakresie należy uznać działalność ocenianej jednostki za poprawną i konwencjonalną, zgodną z trendami obowiązującymi w tym zakresie w reszcie ośrodków kształcących socjologów.

Ocena studentów wyróżniających się wyraża się także w corocznej nagrodzie Dziekana dla najlepszego studenta, jednak niekoniecznie chodzi tu o studenta, który wyróżnia się jedynie w nauce czy osiągnięciach akademickich. Chodzi także o osoby wyróżniające się w działalności studenckiej czy społecznej. Kandydatów do nagrody może zgłaszać dowolny pracownik oraz samorząd studencki.

Instytut stara się także zatrudniać na stanowiskach asystentów wyróżniających się w pracy akademickiej studentów. Większość młodej kadry Instytutu to jego wychowankowie, co dobrze świadczy o jakości kształcenia i o pracy dydaktycznej prowadzonej na Wydziale.

2.2. Analiza skali i ocena przyczyn odsiewu.

W tym wypadku mamy także do czynienia z sytuacją konwencjonalną, choć liczba skreśleń na studiach jednolitych magisterskich, zarówno stacjonarnych (8 na 258), jak i niestacjonarnych (9 na 147) jest bardzo niewielka. Są to przypadki samodzielnej, pisemnej rezygnacji ze studiów, nie zaliczenia roku, albo nie złożenia pracy dyplomowej w terminie. Przypadki skreślenia z listy I roku studiów wszelkich typów są najczęściej związane z niepodjęciem studiów albo nie wniesieniem opłaty za studia, nie zaś z nie zaliczeniem roku. Takich wypadków bywa rocznie, w zależności od typów studiów, od kilku do dwudziestu kilku.

Studia socjologiczne w UwB **nie** są specjalnie selekcyjne. Z powodów wysokich wymagań i trudności egzaminacyjnych studiów nie kończy ledwie kilku studentów.

2.3. Ocena zasad dyplomowania, w tym wewnętrznych uregulowań prawnych w tym zakresie.

Studenci zapisują się na seminaria licencjackie i magisterskie w systemie USOS. Na początku 3 semestru studiów I stopnia i tuż na początku studiów II stopnia wszyscy studenci przydzieleni są do odpowiednich seminariów. Rekrutacja na seminaria odbywa się w ten sposób, że studenci zapisują się na seminaria najbardziej przez nich pożądane. Nie sposób nie oprzeć się wrażeniu, że w sytuacjach spornych przydziałem do seminariów „ręcznie” sterują władze instytutu, jednak do tej pory odbywał się ten przydział – o ile nam wiadomo – bez specjalnych zgrzytów.

Na jednym seminarium magisterskim pod opieką jednego promotora może przebywać maksymalnie 12 osób. Na jednym seminarium licencjackim może być maksymalnie 15 studentów. W ten sposób jednego roku jeden prowadzący może mieć pod opieką dwa seminaria i łącznie, maksymalnie, 25 studentów (w tym połowa na ostatnim roku pisze pracę). Takie sytuacje jednak się nie zdarzają. W praktyce seminaria magisterskie liczą średnio 10-11

osób (czasem jest to 8 osób). Prowadzą je samodzielni pracownicy nauki, seminaria licencjackie prowadzą zaś adiunkci. Jest kilkanaście seminariów licencjackich. Szczupłość kadry samodzielnej dyktowała władzom wydziałowym i instytutowym zatrudnianie w celu realizacji seminariów magisterskich osób z zewnątrz, na przykład przyjeżdżających z ośrodków warszawskich. W sumie seminariów magisterskich w ciągu ostatnich lat było więcej niż pracowników samodzielnych zatrudnionych w IS UwB. Taka polityka zdaje egzamin w tym sensie, że wszyscy studenci bez trudu znajdują swoje miejsce na seminariach magisterskich i mogą pracować nad tematami, które ich badawczo interesują.

Temat pracy dyplomowej ustalają wspólnie promotor i student, po czym jest on zatwierdzany na posiedzeniu Rady Naukowej Instytutu Socjologii tuż po rozpoczęciu roku akademickiego. Należy zaznaczyć (i jest to uwaga *in plus* dla ocenianej jednostki), że niekoniecznie to zatwierdzanie ma charakter wyłącznie „rytualny”, jest *pro forma*. Bywały sytuacje, w których tematy zgłaszane przez profesorów były poddawane na Radzie dyskusji z uwagi na ich zbytnią ogólność albo „niesocjologiczność”.

Prace licencjackie pojawiają się w ocenianej jednostce w przyszłości zatem nie podlegały ocenie PKA. W założeniach mają liczyć około 30 stron i być zrealizowanym projektem badawczym czy odpowiedzią na jakieś teoretyczne pytanie badawcze.

Prace magisterskie mają charakter zarówno rozpraw teoretycznych, jak i prac empirycznych. Dotyczą rozległej puli tematów, związanej najczęściej z zainteresowaniami badawczymi promotorów i problematyką danego seminarium. Liczą średnio około 90-100 stron, choć zdarzają się i prace wybitnie długie, i bardzo krótkie (rekordzista to praca ledwie 50-stronicowa).

Przewodniczącym komisji egzaminacyjnej jest albo dziekan, albo prodziekan albo samodzielny pracownik naukowy.

Oceny pracy dokonują promotor i recenzent. Nie istnieją żadne formalne regulacje skąd ów recenzent ma pochodzić (na przykład z innego zakładu czy innej jednostki). W rezultacie na egzaminach dyplomowych spotykają się często „stałe” składy promotor-recenzent, co niekoniecznie służy jakości prac i zapewne wpływa na jakość egzaminu dyplomowego. Ocena losowo wybranych prac magisterskich ujawniła, że recenzje bywają nad wyraz

skromne i niewiele z nich można na temat wyczytać. Niestety zdarzają się także prace ocenione dobrze przez promotora i recenzenta, zdaniem zaś przedstawiciela PKA nie zasługują na wysoką ocenę, czasem nie zasługują nawet na przyjęcie przez promotora z uwagi na urąganie standardom. Władze instytutu i wydziału koniecznie powinny zwrócić na to uwagę, ponieważ może się to ujemnie odbijać na „jakości” absolwenta.

Standardowy czas wszelkich obron to okres między 20 czerwca a 11 lipca. W roku akademickim 2009/2010 ten okres jest wypełniony obronami „po brzegi” z uwagi na natłok prac związany z przejściem na pełen system boloński. Ponieważ bronią się absolwenci II roku studiów II stopnia, studenci III roku studiów I stopnia oraz studenci regularnych studiów jednolitych magisterskich, pracowników wydziału czeka wytężona praca związana z przygotowaniem, oceną i egzaminem dyplomowym kilkuset osób.

Istotna kwestia to sposób radzenia sobie uczelni z plagiatami oraz innymi patologiami związanymi z pisanem rozpraw magisterskich i licencjackich. Do tej pory nie zdarzały się w ocenianej jednostce dramatyczne, wymagające kroków prawnych przypadki. W całym UwB korzystano z systemu anty-plagiatowego, jednak niedawno zaniechano tej praktyki ze względu na nieefektywność systemu. Pierwsze dwa roczniki absolwentów były sprawdzone przez ten system. Program się po prostu nie sprawdził. W takim wypadku Instytut Socjologii zastosował następujące kroki i procedury:

1. Na pierwszym roku studiów I stopnia istnieje specjalny kurs „techniczny”, na którym specjalnie podkreśla się zasady związane z czerpaniem z innych prac/dzieł, zasady cytowania, sporządzania przypisów, elementarz etyczny związany z zapożyczaniem cudzych myśli.
2. Te same treści, detalicznie, wykładane są na pierwszym roku seminarium magisterskiego przez każdego z prowadzących.
3. Pracownicy i studenci ocenianej jednostki stosują się do Opinii Senackiej Komisji ds. Kształcenia z dnia 16 kwietnia 2010 w sprawie przeciwdziałania plagiatowi przy pisaniu prac dyplomowych, która bardzo precyzyjnie wymienia kroki i treści, jakie należy poruszać w trakcie zajęć z technologii pracy umysłowej oraz w trakcie seminariów dyplomowych, zaleca także ograniczanie liczby studentów powierzanych jednemu prowadzącemu pod opiekę tak, aby miał nad nimi realną kontrolę.

Egzamin dyplomowy magisterski (takie do tej pory przeprowadzano w ocenianej jednostce) składa się z trzech pytań: jednego pytania promotora, jednego od recenzenta i jednego pytania związanego z problematyką seminarium. Analiza protokołów dołączonych do losowo wybranych prac wskazuje, że rodzaj i trudność pytań są – niestety – silnie uzależnione od składu komisji.

Kształt i treści zawarte na dyplomie są zgodne z oczekiwaniami absolwentów oraz wymaganiami potencjalnych pracodawców, co należy docenić. Dyplom wraz z suplementem zawiera rok akademicki, listę wszystkich studiowanych przedmiotów, oceny, punktację ECTS, tytuł pracy dyplomowej, ocenę końcową ze studiów, średnią ocen oraz szczegółowe informacje na temat działalności studenckiej.

2.4. Ocena zdefiniowanych przez uczelnię efektów kształcenia, w tym ich zgodności ze standardami kształcenia i realizowanym programem.

Bez zastrzeżeń: efekty kształcenia są zgodne z celami powziętymi przez ocenianą jednostkę, a także z obowiązującymi standardami kształcenia i realizowanym programem.

3. Ocena organizacji i realizacji procesu dydaktycznego

3.1. Ocena stosowanych metod dydaktycznych i trafności ich doboru ze zwróceniem szczególnej uwagi na metody i techniki kształcenia na odległość oraz technologie informatyczne, zakres i treść pracy własnej studenta, innowacyjność prowadzonych zajęć dydaktycznych, a także potrzeby osób niepełnosprawnych

Analiza sylabusów pod kątem metod prowadzenia zajęć dydaktycznych nie stwarza żadnych zasadniczych czy też szczególnych problemów ich oceny przez Zespół Wizytujący. Lektura tych dokumentów wskazuje, że prowadzący zajęcia stosują rozmaite techniki prezentacji analizowanych treści: wykład, analiza tekstów, analiza dokumentów, prezentacje studentów, sprawdzanie znajomości tekstów, które zostały wyznaczone do omówienia na poszczególne zajęcia, dyskusja. Jeśli chodzi o wykorzystywanie technologii informatycznych to hospitacja wybranych zajęć pokazała, że w trakcie zajęć wykorzystywana jest technika prezentacji multimedialnej. Nie ma natomiast jakichś szczególnych informacji dotyczących przykładów wykorzystywania metod i technik kształcenia na odległość (e-learning). Ta

technika jest w fazie zapowiedzi. Zespół Wizytujący zaleca, aby władze Instytutu rozważyły szczególnie ten problem w kontekście rozwoju programu dydaktycznego. Podobnie wygląda kwestia innowacyjności prowadzonych zajęć. Żaden z dokumentów analizowanych przez Zespół Wizytujący nie zawiera jakichś szczególnych informacji w tym zakresie. Natomiast jeśli chodzi o potrzeby osób niepełnoprawnych to trzeba podkreślić, że władze Instytutu podjęły wydatne i zauważalne wysiłki (chodzi i o rampy dla osób poruszających się na wózkach i o urządzenia ułatwiające uczestnictwo w zajęciach osobom niedosłyszącym). Jedyną rzecz na którą Zespół Wizytujący chciałby zwrócić uwagę to kwestia doposażenia instytutu w skaner, który umożliwiłby pełne korzystanie z zajęć także osobom niewidomym czy też niedowidzącym. Nie wynika też jasno ani z sylabusów, ani z wypowiedzi pracowników na zebraniu z członkami Zespołu Wizytującego, czy możliwe jest np. nagrywanie wykładów albo dyskusji na seminariach czy ćwiczeniach, co mogłoby ewentualnie stanowić pomoc dla studentów niewidomych. Te ostatnie uwagi czynione są jednak – co należy podkreślić – nie tyle w trybie oceny działalności dydaktycznej wizytowanej jednostki, ile raczej jako pewna sugestia na przyszłość, uwzględniająca przyjmowanie na studia większej ilości osób w różny sposób dotkniętych niepełnosprawnością.

3.2. Ocena dostępności i jakości sylabusów

Kwestia dostępności sylabusów nie budzi żadnych wątpliwości. Są one przede wszystkim zamieszczone na ogólnodostępnej stronie internetowej Instytutu. Wedle uzyskanych informacji są one ponadto wyłożone w bibliotece Instytutu. Są także dostępne u prowadzących poszczególne zajęcia.

Zespół Wizytujący nie ma także żadnych zastrzeżeń co do jakości sylabusów. Zarówno te, które zostały przygotowane przez utytułowanych już pracowników naukowych, jak i te które zawierają opisy zajęć prowadzonych przez początkujących adeptów socjologii zawierają – w naszym przekonaniu – wszystkie istotne informacje, jak również dowodzą dobrej znajomości omawianych zagadnień. Jedyną kwestią, która może budzić pewne wątpliwości, to brak tekstów w językach obcych (poza naprawdę nielicznymi wyjątkami) w sylabusach poszczególnych kursów. Zespół Wizytujący rozumie jednak, że zasadniczym powodem tego stanu rzeczy jest widoczna w programie dydaktycznym obecność kursów, skoncentrowanych wyłącznie na kwestiach tłumaczeniowych (translatora).

Jedynym punktem w tym zakresie, który budzi wątpliwość jest wykład z przedmiotu "Wstęp do socjologii" dla studentów niestacjonarnych. W ocenie Zespołu Wizytującego tak ogromna liczba zamieszczonych w nim różnorodnych lektur nie sprzyja rzetelnemu przyswojeniu sobie treści przez studentów. Zdecydowanie brakuje tutaj jakichś wskazań prowadzącego przedmiot, a dotyczących wskazania na wagę poszczególnych, sugerowanych studentom pozycji. Podobne uwagi można sformułować pod adresem osoby, prowadzącej kurs z zakresu socjologii zmian społecznych, także dla studentów niestacjonarnych oraz socjologii wiedzy, jak również neurosocjologii. Ponadto we wszystkich tych przypadkach razi pomieszczenie literatury z zakresu filozofii i socjologii. Samo w sobie nie jest to oczywiście czymś nagannym. Niemniej jednak w przypadku dydaktyki warto byłoby chyba dokonać tutaj jakiegoś rozróżnienia. Budzą też podobne wątpliwość zawartości sylabusów niektórych seminariów magisterskich. Wydaje się, że w takim przypadku Prowadzący powinien wskazać jakiś zakres podstawowej literatury. Rozumiemy, że rozbudowana literatura będzie dobierana już pod kątem indywidualnych, szczególnych zainteresowań uczestników seminarium, niemniej jednak dobrze byłoby wiedzieć, czym dysponujemy „na wejściu”. Zespół Wizytujący sugeruje, aby rozważyć tę kwestię w kontekście przygotowania kolejnych edycji seminarium.

Inna kwestia na którą chcielibyśmy zwrócić uwagę, to jednak pewne „niechlujstwo” edytorskie, dotyczące pisowni obcojęzycznych nazwisk. Przykładowo można tutaj wskazać na Georga Ritzera (nie Rietzera).

3.3. Ocena sposobu realizacji i systemu kontroli praktyk

Praktyki studenckie są ważnym elementem działalności dydaktycznej wizytowanej jednostki. Ich charakterystyka zawarta w dokumencie pt. „Raport samooceny” nie budzi w warstwie zasadniczych celów oraz sposobów organizacji zastrzeżeń. Zespół Wizytujący zebrał jednak informacje, które rzucają dodatkowe światło na ten problem. Przede wszystkim należy wskazać na swoistą dwutorowość praktyk odbywanych przez studentów białostockiej socjologii. Z jednej strony są to praktyki odbywane w rozmaitych instytucjach ulokowanych przede wszystkim w mieście. Z drugiej strony jest to udział w badaniach, prowadzonych przez pracowników instytutu w oparciu o pozyskane przez nich z różnych źródeł środki finansowe. Te ostatnie stanowią już – według ustaleń Zespołu Wizytującego – pewną tradycję

białostockiej socjologii. Te pierwsze natomiast to jednak *novum*. Dlatego też brakuje jeszcze w pełni wypracowanych standardów oceny tego typu praktyk, a ponadto brak jakichś bardziej pogłębionych doświadczeń, które już dzisiaj mogłyby zaowocować bardziej systematycznymi wnioskami co do kierunków dalszej kontynuacji tego przedsięwzięcia. W tej sytuacji Zespół Wizytujący pragnie zwrócić uwagę na następujące kwestie: a/ Instytut bardzo rzetelnie podchodzi do problematyki praktyk (jest powołanych w sumie pięciu koordynatorów, którzy – jak wynika z przeprowadzonych rozmów - kierują i kontrolują ten aspekt działalności dydaktycznej); b/ prowadzenie praktyk w ramach uczestnictwa studentów w pracach badawczych Instytutu jest kierunkiem działalności, który zdecydowanie należy kontynuować, jako bardzo istotny element wdrażania młodych adeptów socjologii do roli samodzielnych badawczy, potrafiących postawić problem, dokonać jego konceptualizacji oraz zrealizować określony program badawczy; c/ prowadzenie praktyk w oparciu o współpracę z różnymi instytucjami lokalnymi i regionalnymi wymaga dopracowania w miarę szczegółowych kryteriów oceny przydatności tego typu zaangażowania w budowanie doświadczenia przyszłych absolwentów białostockiej socjologii. Warto także w tym miejscu podkreślić, że studenci niestacjonarni mają możliwość zaliczenia jako praktyki pracy w instytucjach, z którymi już są związani. Jako praktyki zaliczane są także staże oraz praca wolontariacka, świadczona przez studentów na rzecz rozmaitych instytucji. Na co ponadto warto zwrócić uwagę to fakt, że charakter tej pracy poddawany jest ocenie właśnie pod kątem przydatności dla profilu aktywności zawodowej socjologa.

Trzeba także podkreślić, że już obecnie (w stosunku do okresu praktyk, które lokowane są przede wszystkim w czasie letnich wakacji) wysyłane są listy do instytucji, w których potencjalnymi praktykantami mogą być studenci białostockiej socjologii.

W ocenie praktyk należy generalnie zaznaczyć, że Uniwersytet w Białymstoku przywiązuje istotną wagę do tej problematyki. Przede wszystkim Władze Rektorskie wydały w tej sprawie odpowiednie zarządzenie. Wprowadzono ponadto formularz umowy między Uniwersytetem a instytucjami przyjmującymi w sprawie prowadzenia praktyk studenckich (a także formularz skierowania na praktyki), jak również dokumenty dotyczące oceny praktyk. Ponadto ważny jest fakt, że studenci w trakcie odbywania praktyk są ubezpieczeni przez macierzystą uczelnię.

3.4. Ocena organizacji studiów (rozkład czasowy oraz obsada i koncentracja zajęć, sesje egzaminacyjne, analiza obciążeń studentów)

Ocena organizacji studiów wypada pozytywnie. Zespół Wizytujący nie ma zastrzeżeń dotyczących obciążeń studentów, czasokresu i trybu organizacji sesji egzaminacyjnych oraz obsady i koncentracji zajęć. Analiza obciążeń studentów także nie wykazała tutaj naruszania przyjętych standardów. Osobną sprawą jest jednak rozkład czasowy zajęć, który może budzić pewne zastrzeżenia. W trakcie dnia nie ma przerwy obiadowej, nie mówiąc już o jakichś większych przerwach między poszczególnymi modułami zajęć. Z przedstawionych dokumentów wynika, że zajęcia odbywają się bezpośrednio jedno po drugim (z dziesięciominutowymi przerwami) od godz.. 8:00 do 21:10. Zespół Wizytujący wyraża zaniepokojenie w stosunku do takiego trybu organizacji zajęć i sugeruje, aby jednak przewidzieć przynajmniej godzinną przerwę obiadową w każdym dniu, w którym prowadzone są zajęcia.

3.5. Ocena hospitowanych zajęć dydaktycznych

Zajęcia przygotowane w zdecydowanej większości porządnie, prowadzone przez osoby, których dorobek naukowy i kompetencja zawodowa jest zgodna z nauczanymi przedmiotami i treściami kształcenia. Realizacja zajęć typowa dla odpowiednio: wykładu, ćwiczenia. Wykorzystanie środków audiowizualnych wedle potrzeb.

Wnioski: Dobrze zorganizowane, kierowane i wykorzystane zasoby Instytutu w realizacji dydaktyki uniwersyteckiej. Adekwatna względem treści kształcenia konstrukcja formalna, nowoczesna ich kontrola, kooperacja wszystkich szczebli inicjowania, prowadzenia i oceny zajęć. Koncepcja kształcenia, szacowanie jej zalet i ograniczeń, melioryzacja kompetencji studentów jest spełnieniem najwyższych wymagań dydaktyki uniwersyteckiej.

Część III. Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia.

1. Opis i ocena wewnętrznych procedur zapewnienia jakości kształcenia odnosząca się do:

1) struktury organizacyjnej wewnętrznego systemu zapewnienia jakości oraz stosowanej polityki i procedur w zakresie zapewnienia jakości

Z przedstawionych dokumentów oraz z odbytych w trakcie wizytacji rozmów wynika, że w Uniwersytecie w Białymstoku istnieje systemowa procedura dotycząca ewaluacji jakości kształcenia. Składają się na nią następujące elementy: a/ roczna kontrola treści programowych na poszczególnych specjalnościach w ramach kierunku „socjologia”; b/ obecność przedstawicieli studentów we władzach Instytutu Socjologii oraz Wydziału Historyczno-Socjologicznego; c/ systematyczna ocena przedkładanych sylabusów zajęć przez zastępcę dyrektora Instytutu Socjologii ds. dydaktycznych; d/ ocena treści wprowadzanych na zajęciach przez samych studentów.

2) okresowych przeglądów planów i programów nauczania oraz ich efektów (np. adekwatności konstrukcji oraz treści realizowanych planów i programów nauczania w kontekście zamierzonych efektów kształcenia, uwzględnianie specyfiki poziomów kształcenia i form studiów, formalnych procedur zatwierdzania programów nauczania, udziału studentów w działaniach dotyczących zapewnienia jakości, opinii zwrotnych od pracodawców, przedstawicieli oraz innych organizacji

Według uzyskanych informacji kontrola treści nauczania w ramach poszczególnych specjalności na kierunku socjologia w Uniwersytecie w Białymstoku prowadzona jest co roku. Prowadzone jest to – co warto podkreślić – pod kątem regionalnych zapotrzebowań na absolwentów kierunków uniwersyteckich. W Uniwersytecie w Białymstoku – wedle wiedzy Zespołu Wizytującego – przestrzegane są formalne procedury zatwierdzania programów nauczania (biorą w nich udział także studenci, co zostało uwypuklone powyżej). Nie uzyskano natomiast wiedzy na temat oceny absolwentów uniwersytetu przez pracodawców czy przedstawicieli innych instytucji. Niemniej jednak bardzo wymowny jest fakt, z jakim zapoznany został Zespół Wizytujący, że jedna z agencji zajmujących się rozwojem regionalnym doświadczyła niebywałych trudności w znalezieniu gotowego do pracy absolwenta socjologii. Okazuje się zatem, że na rynku absolwentów socjologii w Białymstoku

popyt na kandydatów do pracy wydaje się wciąż jeszcze przewyższać podaż osób gotowych do podjęcia wyzwania.

3) oceniania studentów (np. stosowanych form i kryteriów weryfikacji wiedzy oraz oceny wyników kształcenia)

Ocena studentów dokonywana jest nie tylko na podstawie po prostu obecności na zajęciach. W Instytucie Socjologii UwB stosowane są rozmaite metody, takie jak np. ocena prezentacji przedstawianych przez studentów w ramach zajęć, ocena esejów, ocena poziomu przygotowania na zajęcia, jak również ocena sposobu i poziomu udziału w dyskusji w trakcie zajęć seminaryjnych, konwersatoryjnych, czy też ćwiczeniowych. Uzasadnione jest także wskazanie na „klasyczną” niejako metodę oceny, czyli po prostu ustne egzaminy, dotyczące znajomości problematyki oferowanej w ramach określonych zajęć. W tym względzie Zespół Wizytujący nie ma żadnych zastrzeżeń.

4) zapewnienia jakości kadry dydaktycznej (np. okresowych ocen pracowników, hospitacje, ankiet dla studentów oceniających zajęcia dydaktyczne, częstotliwość ankietyzacji)

Zapewnienie jakości prowadzonych zajęć (bo chyba o to chodzi w punkcie dotyczącym jakości kadry dydaktycznej) jest elementem systemowych rozwiązań w Uniwersytecie w Białymstoku. Przede wszystkim warto nadmienić, że problem ten reguluje uchwała Senatu UwB z 25 marca 2009 r. dotycząca Uczelnianego Systemu Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia. Do uchwały tej dołączony jest załącznik, który w precyzyjny – zdaniem Zespołu Wizytującego – sposób opisuje w trzynastu punktach strukturę oraz funkcjonowanie interesującego nas w tym momencie problemu. W Instytucie Socjologii UwB prowadzone są ponadto w sposób systematyczny hospitacje zajęć dydaktycznych. Instytut opracował specjalny protokół hospitacji, który zawiera ocenę stopnia przygotowania prowadzącego do zajęć, realizacji zajęć oraz kontaktu ze studentami.

5) form wsparcia studentów (np. informacji o wsparciu ze strony nauczycieli akademickich, w tym opiekunów roku oraz pracowników administracyjnych, ankiet dla studentów dotyczących pracy administracji)

Każdy rocznik studentów socjologii w UwB ma swojego opiekuna. Studenci mają także możliwość oceniania pracy administracji dzięki specjalnym ankietom (informacja uzyskana od zastępcy Dyrektora IS UwB), jak również zgłaszania swoich postulatów przez wspomnianych wyżej przedstawicieli w ramach Rady Instytutu Socjologii oraz Rady Wydziału Historyczno-Socjologicznego.

6) stosowanego systemu informacyjnego (np. gromadzenia, analizowania i wykorzystywania informacji o poziomie zadowolenia studentów oraz o wynikach kształcenia osiągniętych przez studentów, możliwościach zatrudnienia absolwentów itp.)

Zasadniczym elementem gromadzenia danych o poziomie zadowolenia studentów jest ankieta dotycząca prowadzonych zajęć. Ocena ta – jak dotychczas – dokonywana jest co dwa lata. Wyniki przeprowadzenia tej ankiety są przedstawiane w postaci obszernego opracowania, z którym zapoznał się Zespół Wizytujący. Zespół chce w tym kontekście zwrócić uwagę na dwie kwestie: a/ przede wszystkim jest to opracowanie bardzo precyzyjne, które umożliwia dokonanie analiz porównawczych pomiędzy poszczególnymi typami zajęć oraz pomiędzy prowadzącymi te zajęcia; b/ jest to opracowanie kompleksowe w tym sensie, że uwzględnione w nim zostały rozmaite aspekty zajęć (przygotowanie prowadzącego do zajęć, punktualność, klarowność prezentacji, pomysłowość w przekazywaniu wiedzy, nastawienie do studenta, dostępność w trakcie dyżurów, jasność kryteriów zaliczania, obiektywność kryteriów zaliczania, inspiracja do samodzielnego myślenia oraz poziom wymagań). Zespół Wizytujący pragnie wyrazić opinię, że przeprowadzanie takiej ankiety jest ze wszech miar korzystne z uwagi na proces zapewnienia jakości studiów. Jednocześnie – choć jest to zapewne działalność i kosztowna i absorbująca – Zespół Wizytujący chciałby władzom Instytutu Socjologii zasugerować przeprowadzanie takiej ankiety co roku, a nie tylko co dwa lata.

Zespół Wizytujący nie dysponuje bezpośrednim pomiarem lub opinią zewnętrzną z rynku pracy wyników kształcenia studentów (zapowiedziane są badania losów absolwentów Uniwersytetu z rocznika 2010). Jednak wspomniany wyżej problem znalezienia absolwenta socjologii, gotowego do pracy w instytucji działającej w sferze rozwoju regionalnego, może świadczyć o dobrych notowaniach absolwentów białostockiej socjologii. Ponadto Zespół wizytujący dysponuje informacjami uzyskanymi od zastępcy dyrektora Instytutu, które potwierdzają prowadzenie ankiet ewaluacyjnych dotyczących także infrastruktury, strony

internetowej, funkcjonowania dziekanatu, pracowni komputerowej, bibliotek oraz wymiany międzynarodowej. Przyjmując z satysfakcją do wiadomości istnienie tak obszernej sieci działań ewaluacyjnych Zespół Wizytujący sugeruje, aby w przyszłości wyniki takich analiz były umieszczane w pełni w raporcie samooceny.

7) publikowania informacji (np. dostępu do aktualnych i obiektywnych informacji na temat m.in. oferty kształcenia, posiadanych uprawnień, stosowanych procedur toku studiów, planowanych efektów kształcenia)

Informacje dotyczące wszystkich wymienionych wyżej aspektów informacji o Instytucie Socjologii UwB są publikowane na jego stronie internetowej. W tym więc sensie są szeroko dostępne dla wszystkich zainteresowanych studiami, czy też absolwentami kierunku socjologii. Instytut podejmuje ponadto starania dotyczące opinii pracodawców o poziomie kwalifikacji uzyskiwanych od pracodawców. Oceniając pozytywnie tego typu wysiłki Zespół Wizytujący wnioskuję ponadto, aby na przyszłość tego typu informacje umieszczane były na stronie internetowej Instytutu, jak również znalazły się w raporcie samooceny.

2. Opinie prezentowane na spotkaniach

2.1 Opinie studentów na temat wewnętrznego systemu zapewnienia jakości oraz efektywności działań podejmowanych w tym zakresie w uczelni.

Po pierwsze, są stosowane systematycznie procedury szacowań pracy dydaktycznej wszystkich nauczycieli akademickich. Po wtóre, widać wyraźnie, że rezultaty tych procedur są przedmiotem urzędowej i nieformalnej konsultacji. Owe nieformalne konsultacje łatwo poznać po krążących wśród studentów opiniach o poszczególnych zajęciach, które brane są pod uwagę w ich konstrukcji. Ich autorzy analizują poglądy i postawy studentów w sprawach jakości kształcenia. Efektywność działających regulacji i procedur jest wysoko oceniana.

2.2. Opinie prezentowane przez nauczycieli akademickich w czasie spotkania z zespołem oceniającym na temat wewnętrznego systemu zapewnienia jakości oraz efektywności działań podejmowanych w tym zakresie w uczelni.

Opinie wyrażano powściągliwie uznając, iż problemy jakości są sprawą akademickiej kultury uniwersytetu i pewnej osobliwości kształcenia socjologicznego. Proces boloński psuje kształcenie socjologiczne, gdyż wymusza standaryzację w dziedzinie nauki, co ma najlepsze wyniki właśnie w konstrukcjach autonomicznych. Socjologia należy w pierwszym rzędzie do mistrzów, elastyczności lokalnego programu i rzecz prosta biegłości analityczno-technicznych. Do tego na II stopień przychodzą kandydaci, którym trzeba zapewnić minimum owej biegłości, której nie posiadli na I stopniu na innych kierunkach. Rodzą się kłopoty elementarne. Wymagania są w różnym stopniu dostępne dla tych studentów. Na szczęście, większość studentów II stopnia to miejscowi studenci z I stopnia. Co się tyczy procedur ewaluacyjnych, zresztą błędnie tak nazwanych, powinno być procedur oceny, i tylko tak, bo socjologów wstrząsa „niechlujstwo” mieszania terminów i kategorii, więc, co się ich tyczy, mają one rutynowy charakter w dobrym tego słowa rozumieniu. Pracownicy są zadowoleni ze sposobu ich przeprowadzania, wykorzystywania wyników, z dyskusji na te tematy, ze sposobu ich wewnątrzinstytutowej komunikacji. To okazja dla samych studentów, by skorzystać z dodatkowych zajęć na temat konstrukcji standaryzowanych technik zbierania danych.

Instytut wypracował bardzo użyteczne dla oceny jakości kształcenia narzędzia. Dysponuje wynikami ich zastosowań. Stosuje je w praktyce zarządzania. Instytut wysoko plasuje problemy jakości kształcenia w strukturze swych planów, organizacji, kontroli.
--

Część IV. Nauczyciele akademicki.

1. Ocena rozwoju kadry i prowadzonej w jednostce polityki kadrowej.

Liczba nauczycieli akademickich jednostki:

Tabela nr 3.

Tytuł lub stopień naukowy albo tytuł zawodowy	Razem	Liczba nauczycieli akademickich, dla których uczelnia stanowi			
		Podstawowe miejsce pracy*		Dodatkowe miejsce pracy*	
		Mianowanie	Umowa o pracę	Umowa o pracę	
				W pełnym wymiarze czasu pracy	W niepełnym wymiarze czasu pracy
Profesor	11	6 (2)	5 (1)	-	-
Doktor habilitowany	23	21 (6)	-	2	-
Doktor	50	28 (3)	22 (3)	-	-
Pozostali	26	4	22	-	-
Razem	110	59 (11)	49 (4)	2	-

Wnioski: W ramach Wydziału Historyczno-Socjologicznego w pełnym wymiarze czasu pracy jest zatrudnionych 110 nauczycieli akademickich, w tym 11 profesorów tytularnych, 23 ze stopniem naukowym doktora habilitowanego, 50 ze stopniem naukowym doktora oraz 26 magistrów. Dla 108 nauczycieli akademickich pracujących w jednostce (aż dla ponad 98 %) Uczelnia jest podstawowym miejscem pracy.

Wyraźny trzon kadry to osoby ze stopniem naukowym doktora (ok. 45 %). Doktorzy habilitowani i osoby z tytułem zawodowym magistra stanowią odpowiednio po ok. 21 % i ok. 24 %, a profesorowie - 10 %. Przedstawione dane wskazują, iż Wydział Historyczno-Socjologiczny jest jednostką wiążącą rozwój kadrowy przede wszystkim z własną kadrami naukowo-dydaktyczną.

Liczba stopni i tytułów naukowych uzyskanych przez pracowników jednostki w ostatnich pięciu latach, z wyodrębnieniem stopni i tytułów naukowych uzyskanych przez pracowników prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku.

Tabela nr 4.

Rok	Doktoraty	Habilitacje	Tytuły profesora
2005	4 (2)	- (-)	- (-)
2006	5 (1)	1 (-)	- (-)
2007	3 (1)	1 (-)	- (-)
2008	- (-)	1 (-)	2 (1)
2009	- (-)	1 (-)	2 (-)
Razem	9 (4)	4 (-)	4 (1)

Wnioski: Dostrzegalny jest regularny rozwój naukowy kadry Wydziału, zwłaszcza w zakresie uzyskiwanych stopni naukowych doktora habilitowanego. W ciągu ostatnich dwóch lat nastąpił „wysyp” profesur. Pozytywnie należy jednak postrzegać to, iż niemal połowa stopni doktora jest udziałem nauczycieli akademickich związanych z ocenianym kierunkiem. Sytuacja rozwoju samodzielnej kadry naukowej: spośród łącznie 8 stopni i tytułów, 1 profesurę uzyskał nauczyciel akademicki kierunku „socjologia”. Podczas wizytacji poinformowano, iż w ciągu najbliższego roku kilku pracowników awansuje do grupy samodzielnych pracowników naukowych.

2. Ocena wymagań dotyczących minimum kadrowego ocenianego kierunku:

- formalno-prawnych

Poza jednym przypadkiem, w teczkach osobowych znajdują się dokumenty pozwalające na uznanie deklarowanych tytułu i stopni naukowych.

Do minimum kadrowego, wliczani są nauczyciele akademicki zatrudnieni w uczelni na podstawie mianowania albo umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy, nie krócej niż od początku roku akademickiego (§ 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144 poz. 1048, z późn. zm.).

Dla wszystkich nauczycieli akademickich wliczonych do minimum kadrowego na bieżący rok akademicki zaplanowano osobiście prowadzone na kierunku studiów i poziomie kształcenia zajęcia dydaktyczne w wymiarze przewidzianym przepisami (§ 8 ust. 3 ww. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego).

Oświadczenia o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego pozwoliły na stwierdzenie, że spełnione są warunki art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

- merytorycznych

Cała kadra naukowo-dydaktyczna spełnia ustawowe i uniwersyteckie kryteria swych ról. Poszczególne osoby z minimum reprezentują spectrum socjologii i dyscyplin związanych. Interdyscyplinarna konfiguracja kadry (filozofia, historia, religioznawstwo) jest bardzo korzystna w świetle przyjętego programu badań, specjalności i treści kierunkowych kształcenia. Kadra zaliczana do II stopnia jest również kadrą I stopnia, tedy jej zaangażowanie

stale reaguje na potrzeby dydaktyczne obu stopni kształcenia. Jako że studia jednolite są wygaszane, problem kadry tego kształcenia nie wchodzi w rachubę.

Wniosek : Jednoznaczne spełnienie wymagań minimum kadrowego

3. Ocena spełnienia wymagań dotyczących relacji pomiędzy liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe a liczbą studentów.

Stosunek liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe do liczby studentów kierunku **spełnia** wymagania § 11 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia. Wynosi 1:46 przy wymaganym 1:180.

4. Ocena obsady zajęć dydaktycznych, w tym zgodności tematyki prowadzonych zajęć z posiadanym dorobkiem naukowym, a także dostępności nauczycieli akademickich, udziału wykładowców z zagranicy oraz praktyki gospodarczej i społecznej.

Analiza obsady zajęć dydaktycznych (prowadzonych przedmiotów) w kontekście przynależności poszczególnych pracowników do określonych jednostek dydaktycznych wykazała, że są oni wykorzystywani zgodnie z profilem badawczym tych jednostek. Opinia taka pochodzi z dokonanej oceny organizacji i realizacji procesu dydaktycznego. Zespół Wizytujący chciałby zwrócić uwagę na powiązanie zaprezentowanej wyżej struktury organizacyjnej jednostki z możliwościami kształtowania założonej sylwetki absolwenta. Należy podkreślić, że w przypadku studiów pierwszego stopnia zasadniczym celem jest wykształcenia analityka społecznego, zaś w przypadku studiów drugiego stopnia – badacza, samodzielnego wykonawcy badań socjologicznych. Dodatkowo jednak podkreślane jest w sylwetce kandydata uwrażliwienie na problematykę wielokulturowości. Wynika to ze szczególnego charakteru regionu, w którym usytuowana jest nie tylko socjologia białostocka, ale także cała uczelnia. Wspomniane wyżej jednostki organizacyjne Instytutu umożliwiają – w ocenie Zespołu Wizytującego – realizację tych założonych celów z uwagi na obecność w ich profilach badawczych zagadnień wielokulturowości, religioznawstwa, struktur społecznych, komunikacji społecznej, jak również wątków filozofii oraz historii społecznej. Na szczególne uwzględnienie zasługuje – w przekonaniu Zespołu Wizytującego – Pracownia

Badań Mirakularnych. Jest to jedyna w Polsce placówka, istniejąca w ramach kierunku socjologii, która skoncentrowana jest analizie tak specyficznego obszaru badawczego. Placówka pracująca pod kierunkiem wybitnego specjalisty stanowi bardzo szczególny element, wyróżniający Instytut Socjologii UwB spośród innych jednostek prowadzących działalność dydaktyczną i badawczą w naszym kraju. Jest to ten element specyfiki białostockiego środowiska socjologicznego, który – zdaniem Zespołu Wizytującego – powinien być zdecydowanie kontynuowany. Powiązanie badań z dydaktyką powiodło się Instytutowi Socjologii zgoła wzorcowo, a projekty w tej sprawie tę ocenę wzmacniają dodatkowo.

5. Opinie prezentowane przez nauczycieli akademickich w czasie spotkania z zespołem oceniającym.

Po pierwsze, zróżnicowanie w sprawach standardów. Część pracowników podkreśla ich konieczność w perspektywie kształcenia na szeroki świat i silniejszej pozycji socjologii białostockiej w europejskim obszarze kształcenia wyższego. Jednak sprzeciw budzi ich zakres, który jest zdecydowanie za szeroki, powinien uwzględniać tylko treści związane z kształceniem socjologa analityka. Standardy zabierają czas i szanse bardziej zindywidualizowanym przedsięwzięciom programowym. Po drugie, zróżnicowanie w przygotowaniu kandydatów na studia. Do tej pory kandydatami na studia na kierunku socjologia są najlepsi absolwenci szkół średnich w mieście i regionie. Jednak to już się zmienia i należy liczyć się z różnym kapitałem kulturowym kandydatów, a zmienność ta rzutuje na jakość kształcenia, wymaga inicjatyw (nakładów pracy poszczególnych pracowników) uzupełniających.

Co się tyczy warunków pracy i studiów, są one porównywalne z innymi ośrodkami. Socjologia białostocka ma swoje oblicze znane na arenach naukowych. Tworzy środowisko o jasnej legitymizacji naukowej. W jego skład wchodzi również osoby dojeżdżające spoza Białegostoku. Ta mobilność środowiska sprzyja innowacyjności organizacyjnej, wiązaniu potencjałów.

6. Ocena prowadzonej dokumentacji osobowej nauczycieli akademickich.

Teczki osobowe nauczycieli akademickich spełniają wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie zakresu

prowadzenia przez pracodawców dokumentacji w sprawach związanych ze stosunkiem pracy oraz sposobu prowadzenia akt osobowych pracownika (Dz. U. Nr 62, poz. 286 z późn. zm.). We wszystkich teczkach znajdują się dokumenty zgromadzone w związku z ubieganiem się o zatrudnienie, dokumenty dotyczące nawiązania stosunku pracy i przebiegu zatrudnienia. Dokumenty znajdujące się w aktach są ułożone w porządku chronologicznym i ponumerowane. Teczki zawierają pełen wykaz znajdujących się w nim dokumentów.

Kopie dyplomów znajdujące się w teczkach zostały poświadczone za zgodność z oryginałem.

We wszystkich teczkach znajdują się aktualne zaświadczenia o odbytych badaniach lekarskich oraz aktualne zaświadczenia o ukończeniu szkolenia w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Akty mianowania i umowy o pracę zawierają wymagane prawem elementy.

Uczelnia stosuje wzór oświadczenia o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego proponowany przez Prezydium PKA.

Wnioski: Kadra z minimum i pozostałe osoby w najwyższym stopniu spełniają warunki prowadzenia nowoczesnego kształcenia socjologicznego. Opinia ta odnosi się w takim stopniu do możliwości rozwojowych. Wymownym ich argumentem jest zaawansowany program naukowy, zrealizowane, osiągnięte i zapowiedziane stopnie naukowe.
--

Część V. Działalność naukowa i współpraca międzynarodowa.

1. Ocena działalności naukowej, ze szczególnym uwzględnieniem badań związanych z ocenianym kierunkiem studiów, a także ich finansowania, uzyskiwanych grantów i systemu wspierania rozwoju własnej kadry. Ocena dorobku wydawniczego i wdrożeniowego. Nagrody za wyniki w pracy naukowej.

Legitymacją Instytutu Socjologii są interdyscyplinarne badania. Przyznana Instytutowi w 2006 r. przez Komitet Badań na Rzecz Rozwoju Nauki kategoria pierwszego stopnia, istotnie ma trwałe świadectwo w zrealizowanych programach. Aktualnie podejmowane jest 9 tematów badawczych z ram badań własnych i 11 tematów z ram badań statutowych. Wszystkie zakłady Instytutu partycypują w ich konstrukcji i realizacji. Ich problematyka celując osobliwością, oryginalnością rejonów pogranicza, nie omija centralnych pytań uniwersalnych o kulturę, tożsamość, nierówności, ich wszystkich zróżnicowanie strukturalne. Uwzględnione w nich kwestie transformacji wpisujące się w pola zagadnień zaawansowanej socjologii współczesnej. 331 publikacji z lat 2007-2009, czternaście konferencji, własne wydawnictwo i dwa czasopisma dowodzą zaangażowania i potencjału skupiającego wokół siebie liczne programy socjologii polskiej. Obecność, innowacja, dynamika jako widoczne cechy środowiska naukowego wśród z ich treściowymi faktami naukowymi demonstrują przenikliwość umysłu poszczególnych osób i całego środowiska, owego szczególnego *esprit de corps*, którego wyniki należą do czołowych osiągnięć polskiej socjologii.

2. Ocena studenckiego ruchu naukowego, w tym działalności kół naukowych oraz udziału studentów w badaniach naukowych.

Koło Naukowe działa w czterech sekcjach. Grupuje 40 studentów. Autonomia jego konstrukcji i wyboru problematyk badawczych współwystępuje z zasadą kooperacji z innymi jednostkami organizacyjnymi Instytutu i instytucjami z zewnątrz, w tym z ośrodkami mediów prasowych i elektronicznych miasta i regionu. Koło Naukowe przywiązuje wagę do promocji Instytutu w środowiskach i ośrodkach opinii publicznej, uczestniczy w konferencjach naukowych na forach lokalnych i ogólnopolskich Białegostoku i regionu. Uczestniczy w programowaniu praktyk naukowych, ma własne także projekty. Studenci podkreślają kulturowy i praktyczny sens działań uniwersyteckich kół naukowych.

3. Ocena współpracy międzynarodowej, w tym wymiany studentów i kadry naukowo-dydaktycznej.

Instytut uczestniczy w czterech dużych projektach międzynarodowych z udziałem ośrodków ze Szwajcarii, Bułgarii, Niemiec, Białorusi, Ukrainy, Gruzji, Litwy, Francji. Przedsięwzięcia te koncentrują na węzłowych problematykach profesjonalnego zaangażowania pracowników Instytutu, więc problematykach pogranicza w szerokich ich horyzontach tematycznych i korelacji procesów globalizacji z procesami glokalizacji. Wyniki tych prac są opublikowane w języku angielskim w wydawnictwie Uniwersytetu w 2007 roku. Są to badania rozpisane na następne lata. Można przypuszczać poszerzenie ośrodków i osób współpracy międzynarodowej. Oprócz tego pracownicy i studenci uczestniczą w wymianach międzynarodowych. W latach 2007-2009 z wymian skorzystało 42 studentów. Kadra naukowa Instytutu prowadzi w szerszym zakresie zajęcia dydaktyczne w Państwowym Uniwersytecie w Grodnie (Białoruś), którego była także współinicjatorką w zakresie studiów socjologicznych, w Mińsku, w Wilnie. Słabszą stroną aktywności międzynarodowej jest brak publikacji w czasopismach z listy filadelfijskiej. Silną zaś stałe zatrudnienie osób z zagranicy (jedna osoba) i prowadzenie kursów w języku angielskim. Wszakże tzw. *współczynnik internacjonalizacji* opisany parametrycznymi danymi osób, instytucji i działań jest, mówmy, średni.

Wnioski: Współpraca międzynarodowa Instytutu obejmuje przede wszystkim badania i wymianę studentów, w mniejszej mierze dotyczy aktywności osób z zagranicy na jego terenie. Rzecz w tym wszakże, że Instytut preferuje określone (pograniczne) kierunki współpracy i rozwija je wszechstronnie. Ów paradoks - wszechstronność na jednym kierunku działania - wykorzystuje potencjał naukowy, swoistą specjalność interkulturowych badań.

Część VI. Baza dydaktyczna.

1. Ocena dostosowania bazy dydaktycznej, w tym sal wykładowych, pracowni i laboratoriów oraz ich wyposażenia, dostępu do komputerów i Internetu, zasobów bibliotecznych do potrzeb naukowych i dydaktycznych ocenianego kierunku, a także dostosowania bazy do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Baza naukowa (infrastruktura) łącznie z biblioteką, jej oprzyrządowaniem, komputeryzacją, organizacją i przygotowaniem do rosnących zadań jest na bardzo dobrym poziomie. Spełnia warunki nowoczesnej dydaktyki i badań naukowych. Odpowiada także potrzebom osób niepełnosprawnych. Dokumenty w tych kwestiach i dane z pracy Zespołu Oceniającego potwierdzają dobre przygotowanie uczelni do celów i zadań kształcenia socjologicznego na obu poziomach studiów. Istotnym składnikiem tej oceny jest wzrost inwestycji na doskonalenie warunków infrastrukturalnych Instytutu, w tym warunków studiów dla osób niepełnosprawnych. Owszem, dostrzeżono pomnożenie szans tych osób z rozmaitym niepełnosprawnościami i jeszcze więcej możliwości, jakie uczelnia i Instytut Socjologii jest w stanie podjąć.

2. Opinia studentów na temat obiektów dydaktycznych, socjalnych i sportowych, w tym ich wyposażenia.

Wszystkie jednostki organizacyjne Instytutu mieszczą się w jednym budynku w centrum miasta, co gwarantuje różnorodność zajęć i koordynację czasu studiów. Baza jest zelektronizowana, skomputeryzowana, z różnymi udogodnieniami komunikacyjnymi. Pracownie i sale wykładowe mają multimedialne przyrządy. Nie ma kłopotów z technicznym wyposażeniem rzeczy i problemów w dydaktyce czy jej obsłudze. Dostęp do bibliotek, wydziałowej i uniwersyteckiej jest kompletny, z domu, z instytutu, czy skądkolwiek w ramach możliwości sprzętowych. Sprawy zdrowia, relaksu, sportu są załatwiane z poziomu uczelni nawet lepiej niż z poziomu instytutu, gdyż jest to kwestia sprawności organizacji studenckich, ich przebiegania się do administracji uczelni, także gotowości uczelni do reakcji na potrzeby studentów. Ta nie jest wszakże kwestionowana. Uczelnia daje szansę na godny rozwój intelektualny i egzystencjalny.

Wnioski: Baza we wszystkich swych elementach jest dobrze przygotowana do podejmowania kształcenia na wszystkich jego poziomach.
--

Część VII. Sprawy studenckie.

1. Ocena spraw studenckich, w tym działalności samorządu i organizacji studenckich oraz współpracy z władzami uczelni.

Ogół spraw studenckich jest ujęty w Statucie Uniwersytetu w Białymstoku uchwalonym 31 maja 2006 roku ze zmianami z dnia 28 listopada 2007 roku oraz w regulaminie studiów z dnia 29 kwietnia 2009 roku. Regulują one większość codziennych kwestii, z tym że najczęściej owa większość zależy w rozstrzygającym stopniu od aktywności samorządu. Ten działa w granicach gotowości i zdolności organizacyjnej studentów. Ta jest zaś elitarna. Samorząd jest poniekąd sprawą bardzo wąskiej grupy studentów, choć formalnie wszystko jest jak należy. Samorząd skarży się na niskie budżety i na to, że z każdą sprawą trzeba biegać do rektoratu, gdzie ma bardzo słabą pozycję. Lepiej pod tym względem wyglądają sprawy załatwiane z poziomu organizacji ogólnouniwersyteckich. Pojawia się sugestia by współpraca Samorządu z dziekanami obrała bardziej funkcjonalne względem interesów studenckich ścieżki, by nie ograniczała się do formalnych posiedzeń Rady Wydziału z odpowiednią reprezentacją studentów. Ta istotnie jest zgodnie ze statutem postawiona.

2. Ocena systemu opieki materialnej i socjalnej oferowanej studentom wizytowanej jednostki.

System opieki jest opisany w Regulaminie przyznawania pomocy materialnej z dnia 26.09.2007 roku. Przewiduje on siedem różnych stypendiów (socjalne, specjalne, za wyniki w nauce lub sporcie, ministra za naukę i sport, na wyżywienie, mieszkaniowe) i zapomogę. Kwoty stypendialne są zróżnicowane: za wyniki nauce od 100 zł do 300zł; socjalne od 150 zł do 400 zł. W latach 2007 – 2009, 333 studentów skorzystało ze stypendium za naukę, (w roku akademickim 2009/2010, 82 studentów), z socjalnego - 201 studentów, z innych świadczeń – 65 studentów, z mieszkaniowego – 25 studentów, dla niepełnosprawnych – 17 studentów, z zapomogi – 12 studentów, za sport – 1 student, ministra za naukę – 5 studentów. Stypendia i w ogólności pomoc materialna jest rozdzielana wedle zapisów regulaminowych i nie budzi zastrzeżeń.

3. Opinie studentów prezentowane w czasie spotkania z zespołem oceniającym.

W trakcie wizytacji odbyło się jedno specjalnie zwołane spotkanie ze studentami wizytowanego kierunku, w którym udział wzięło około 40 studentów wszystkich lat studiów stacjonarnych, pochodzących zarówno z Białegostoku, jak i z innych miejscowości. Obecni na spotkaniu, członkowie samorządu i kół naukowych, także organizacje ogólnouczelnianych zgodnie podkreślali zadowolenie z wyboru Uczelni, z wysoko wykwalifikowanej kadry bogatej oferty ścieżek studiów.

Studenci są zadowoleni z księgozbioru biblioteki, zwracają uwagę na dostęp do bogatych, specjalistycznych baz danych również z domu. Obecni na spotkaniu chwalą Uczelnię za możliwość korzystania z sal komputerowych i obiektów sportowych w wyznaczonych godzinach.

Na pierwszych zajęciach studentom przedstawiane są sylabusy zawierające podstawowe informacje o zajęciach, m.in. zasady zaliczenia przedmiotu i literaturę przedmiotu. Terminy egzaminów podawane są z wystarczającym wyprzedzeniem. Prowadzący w czasie zajęć korzystają z technik multimedialnych, są uprzejmi w stosunku do studentów. Nie ma problemu z odnalezieniem adresu e-mail do prowadzącego, a Instytut prowadzi cotygodniowe dyżury wszystkich pracowników dydaktycznych. Studenci zadowoleni są ze sposobu wyboru seminariów oraz tematów prac dyplomowych – odpowiednio wcześniej wszyscy promotorzy prezentują swoje zainteresowania badawcze. Zwracają również uwagę na fakt, iż od lektora zależy czy i w jakim stopniu na zajęciach z języka obcego będzie nauczane słownictwo fachowe – część studentów na spotkaniu takie zajęcia miało, inni natomiast nie byli nauczani specjalistycznego słownictwa.

Studenci potwierdzili, iż na zajęciach przeprowadzana jest anonimowa ankieta oceniająca prowadzących zajęcia. Zwracali uwagę na opinie w tej sprawie krążące wśród nich samych, ale nie wszyscy widzą wpływ swoich opinii na korekty warunków studiowania.

Studenci dobrze wypowiadają się o dostępności władz uczelni, wydziału i Instytutu, w tym dziekana. Pracę dziekanatu studenci oceniają pozytywnie.

Studenci wiedzą, że na stronie internetowej Uczelni oraz na tablicach ogłoszeń na korytarzach znajdują się regulaminy oraz podstawowe informacje dotyczące studiów. Według obecnych strona internetowa jest odpowiednio aktualizowana, w przypadku zmian terminów zajęć studenci dojeżdżający dowiadują się o tym na miejscu. Studenci na ogół nie mają zastrzeżeń co do planu zajęć.

Studenci wiedzą o istnieniu Samorządu Studentów, jednak potrafią tylko ogólnie powiedzieć jaka jest jego rola i czym się zajmuje. Obecni na spotkaniu wiedzą jednak jak mogą się kontaktować z przedstawicielami Samorządu, w szczególności wydziałowego. Wszyscy są świadomi przysługujących im form pomocy materialnej oraz podstawowych praw studenckich. Potwierdzają regularne wypłacanie stypendiów oraz odpowiedni próg do stypendium naukowego, choć narzekają na niski wymiar tego świadczenia. Studenci wiedzą na czym polega system ECTS. Studenci w czasie studiów uczestniczą w praktykach, które oceniają pozytywnie, choć podkreślają, że woleliby aby te przeprowadzane były w większym wymiarze czasu i na wcześniejszych semestrach studiów.

Studenci wizytowanego kierunku dobrze oceniają wybraną Uczelnię. Obecni na spotkaniu są zadowoleni ze sposobu prowadzenia zajęć, relacji z nauczycielami akademickimi i administracją. Na pochwałę zasługuje dostęp do baz danych .

Wnioski :

Uniwersytet w Białymstoku, w szczególności Wydział Historyczno-Socjologiczny w znaczącej większości spełnia kryteria dotyczące oceny spraw studenckich. Zarówno regulamin studiów jak i regulamin przyznawania pomocy materialnej są zgodne z obowiązującym prawem. Komisje stypendialne na wizytowanym kierunku działają w sposób przejrzysty, przyjazny studentom, Samorządność studencka wspierana jest w sposób wystarczający zgodnie z potrzebami, studenci włączani są w prace wielu komisji, również na szczeblu ogólnouczelnianym. Uczelnia spełnia wymagania ustawowe w zakresie przedstawicielstwa studentów w organach kolegialnych takich jak Senat czy Rada Wydziału. Zapewnia również wewnętrzny system monitorowania jakości kształcenia w formie co semestralnych ankiet studenckich.

Część VIII. Dokumentacja toku studiów.

Ocena zgodności prowadzonej w uczelni dokumentacji toku studiów, w tym albumu studentów, księgi dyplomów, teczek osobowych studentów i absolwentów, kart okresowych osiągnięć studenta i indeksów, wydawanych dyplomów i suplementów z przepisami prawa.

Album studenta i księga dyplomów są prowadzone w formie elektronicznej, centralnie dla całej Uczelni zgodnie z § 9 oraz § 11 ust. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1634).

Protokoły zaliczenia przedmiotu są prowadzone zgodnie z § 10 ww. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Analiza losowo wybranych teczek studentów oraz osób skreślonych z listy studentów, wykazała, iż są one prowadzone poprawnie i zawierają wymagane dokumenty, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów.

Stwierdzono, że spośród decyzji wydawanych w indywidualnych sprawach studenckich wszystkie wyczerpują wymaganą przepisami formę.

Oglądowi poddano losowo wybrane indeksy i karty okresowych osiągnięć studenta. Stwierdzono w nich uchybienia wymagające usunięcia. Rejestr wydawanych indeksów i legitymacji jest prowadzony w formie tradycyjnej. Można uznać, iż wpisy są sporządzane zgodnie z § 8 ww. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Oglądowi poddano losowo wybrane dyplomy i suplementy oraz dokumenty związane z procesem dyplomowania. Dyplomy, choć wymagają pewnych korekt, sporządza się poprawnie, w wymaganym przepisami terminie trzydziestu dni od dnia złożenia egzaminu dyplomowego. Protokoły egzaminu dyplomowego są prowadzone prawidłowo, stosownie do § 11 ust. 2 rozporządzenia w sprawie dokumentacji przebiegu studiów. Nie stwierdzono uchybień w pozostałej dokumentacji związanej z procesem dyplomowania.

Analiza dokumentacji toku studiów pozwoliła na stwierdzenie, iż zasadniczo jest ona prowadzona w sposób prawidłowy. Dostrzeżono jedynie nieliczne niedociągnięcia, które nie wpływają na ogólną pozytywną ocenę tego aspektu działalności Uczelni.

Część IX. Podsumowanie.

1. Ocena spełnienia standardów jakości kształcenia.

We wszystkich składnikach analizowanego i ocenianego kształcenia w Instytucie Socjologii pojawiają się oceny pozytywne. Instytut spełnia w znakomitej większości i na wysokim poziomie wymagania normatywne, także merytoryczne.

Tabela nr 5.

Część raportu	Nazwa standardu	Ocena spełnienia standardów				
		wyróżniając o	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
Cz. II	Struktura kwalifikacji absolwenta		x			
Cz. II	Plany studiów i programy nauczania		x			
Cz. IV	Kadra naukowo-dydaktyczna	x				
Cz. II	Efekty kształcenia		x			
Cz. V	Badania naukowe		x			
Cz. III	Wewnętrzny system zapewnienia jakości		x			
Cz. VI	Baza dydaktyczna		x			
Cz. I, VII	Sprawy studenckie		x			
Cz. I, IV, VIII	Kultura prawna uczelni i jednostki			x		
Cz. I, II, III	Kontakty z otoczeniem		x			
Cz. II, V	Poziom umiędzynarodowienia			x		

2. Ocena perspektyw utrzymania i rozwoju kształcenia na ocenianym kierunku w wizytowanej jednostce oraz ewentualne zalecenia.

Instytut i uczelnia gwarantuje wysokie wskaźniki rozwojowe. Osiągnięcia i projekty kształcenia socjologicznego dowodzą niekonwencjonalnych także sposobów ich konkretyzacji, innowacyjnego stosunku do badań i dydaktyki uniwersyteckiej. Nie da się

zaprzeczyć: Instytut Socjologii jest wyróżniającą się częścią uniwersytetu i trwałym uczestnikiem polskiego ruchu naukowego. Nie ma obaw co do jego przyszłości.

Prof. Andrzej Wójtowicz

Członek PKA

W odpowiedzi na raport Władze uczelni odniosły się do sformułowanych w raporcie uwag przedstawiając dodatkowe informacje, wyjaśnienia i stosowne dokumenty, które uzasadniają zmianę oceny odnoszącej się do kultury prawnej uczelni i jednostki.

Tabela nr 6.

Nazwa standardu	Ocena spełnienia standardu po odpowiedzi uczelni na raport				
	wyróżniająco	w pełni	znaczaco	częściowo	niedostatecznie
Kultura prawna uczelni i jednostki		x			